

סיפור החג – לצוות החינוכי ולהורים

חג ראש השנה מציין את התאריך הראשון בלוח השנה האזרחי, היום הראשון לחודש הראשון, בשנת 45 לפני הספירה. החג הוא ראשיתה של שנה חדשה בעולם הנוצרי (כיום נחשבת הנצרות דת אוניברסלית, שכן הנוצרים מפוזרים בכל היבשות והמדינות ומהווים הרוב ב-120 מדינות בעולם, והיא הדת השלטת באירופה כולה, בצפון אמריקה, בדרום אמריקה, באוקיאניה ובאפריקה שמדרום לסהרה).

לוח השנה האזרחי הוא לוח השנה הנהוג ברוב מדינות העולם. לוח שנה זה מכונה ברוב מדינות המערב "לוח השנה הנוצרית", מפני שספירת השנים בו מתחילה מהשנה בה נולד ישוע הנוצרי, כפי שסבר הנזיר דיוניסוס העביו, ממציא הספירה של השנים. הלוח מכונה גם "הלוח הגרגוריאני" (מערבי) על שם האפיפיור גרגוריוס ה-13, האפיפיור של רומא במאה ה-16, ששינה את שיטת העיבור בלוח השנה היוליאני לשיטה הקיימת היום. לוח השנה ידוע גם בשם "לוח השנה היוליאני" (מזרחי), שכן יוליוס קיסר התייעץ בשנת 46 לפני הספירה עם האסטרונום סוסיגנס בעניין זה.

לוח שנה זה מתבסס על סיבוב כדור הארץ סביב השמש. כדור הארץ מסתובב סביב השמש לאורך זמן ממוצע של 365.25 יום, לכן אורכה של השנה הנוצרית הוא 365 יום בשנה רגילה ו-366 יום בשנה מעוברת. משך הזמן של הקפה זו משתנה בהתאם לנקודה, ממנה נמדדת תחילת התקופה, שכן סיבובו של כדור הארץ סביב השמש ביחס לכוכבים מכונה "שנת כוכבים" או "שנה סידרית". שנה זו נחלקת ל-12 תקופות, שכל אחת ממנה מכונה "חודש".

הכנסייה המזרחית (היוונים, הרוסים, הקופטים, הסיריאנים, הכשדים, הארמנים והאשורים האורתודוכסים) נוהג לפי הלוח היוליאני, ואילו הכנסייה המערבית (הלטינים, המלכיתים היוונים-קתולים, המארונים והפרוטסטנטים) נוהגת לפי הלוח הגרגוריאני. האחד בינואר בלוח היוליאני תואם לתאריך 14 בינואר בלוח הגרגוריאני. ההבדל בין הלוח הגרגוריאני (המערבי) לבין הלוח היוליאני (המזרחי) הוא 13 יום. מכאן השוני במועד ציון החג בין הכנסייה המזרחית לבין הכנסייה המערבית.

בשל הגלובליזציה במאה העשרים אומץ לוח השנה על ידי רוב המדינות הלא מערביות למטרות אזרחיות. התקופה של לוח השנה נושאת את השם החילוני "אחרי הספירה".

ראש השנה המערבית נחשב חג בכל העולם, שכן כל הארצות בעולם נוהגות לפי לוח השנה הגרגוריאני. יום זה מכונה "סילבסטר" על שמו של סילבסטר, האפיפיור של רומא (314 – 335 לספירה), שהיה ידוע

באמונתו החזקה ובשירות המסור שהעניק לאנשים, בתקופתם של הקיסרים שדיכאו בצורה קשה את הנוצרים. בהמשך כהונתו כאפיפיור הוא ראה את האימפריה הרומית האדירה נוטשת את מקומות הפולחן של האלים והאלילים ומעודדת את עמה להצטרף לכנסיות הנוצרית כדי לעבוד את האל האחד, יוצר האנושות.

ראש השנה האזרחית מבחינה דתית ורוחנית הוא במסגרת החגים האזרחיים, שהרי הכנסייה הנוצרית חוגגת באותו היום את מילתו של ישוע הנוצרי ואת מתן השם שלו ביום השמיני להולדתו, בהתאם למסורת היהודית, כפי שנאמר בבשורה על פי לוקאס: "כשמלאו שמונה ימים והגיע הזמן למול אותו קראו את שמו ישוע, כשם שקרא לו המלאך לפני שהורה בבטן" (פרק 2, פסוק 21).

סביב חג ראש השנה התגבשה תרבות שלמה, שמתאפיינת בהתאספות המשפחה וחברים עד לאחר חצות הליל, ולעיתים נערכות מסיבות באולמות אירועים, בהן חוגגים אנשים את ראש השנה כאירוע חברתי. במהלך האירוע נערכים מופעים מוזיקליים, הצגות תיאטרון סאטיריות ושירים, וכן זיקוקי דינור, קסמים, הגרלות ועוד. אופן החגיגות והמסורות הנהוגות בראש השנה משתנה ממקום למקום, בהתאם לתרבויות.

בחלק מהכנסיות המזרחיות ראש השנה הוא חגיגה, בה מציינים את תחילתה של שנה אזרחית חדשה, שמשמלת התחלה וחינוך, מתוך ידיעה, שלוח השנה הנוצרי מתייחס לתחילתה של הברית החדשה עם לידתו של המשיח. בחצות הליל מצלצלים פעמוני הכנסיות בהכרזים על תחילתה של שנה חדשה, ובני המשפחה מתחבקים ומאחלים זה לזה שנה חדשה מבורכת, רוקדים ושירים.

ברוב הכנסיות בישראל, מתקיים אחרי המיסה בראש השנה טקס התכנסות למתפללים בחצר המנזר, בו מחליפים ברכות.

בשנים האחרונות ניתן להבחין בתופעה של איחוד החגים הנוצריים במספר אזורים בארץ, בהם נחגגים החגים הנוצריים (חג המולד, חג ראש השנה וההטבלה) בהתאם ללוח השנה המערבי וחג הפסחא (והעלייה לשמיים וחג השבועות הנוצרי) בהתאם ללוח השנה המזרחי. התקווה היא ששאר הכנסיות המקומיות יאמצו שיטה זו, בשל חשיבותה החברתית באיחוד הטקסים של החג והתוכניות לחגוג בין בני המשפחה האחת והחברה האחת.

סיפור החג – מותאם לילדים

ראש השנה הוא חג שמציין את ראשיתה של השנה האזרחית החדשה. שנה זו מכונה גם "שנה של המולד", מפני שהשנים נספרות החל משנת לידתו של ישוע הנוצרי. היא מכונה גם שנה אזרחית, מפני שרוב מדינות העולם נוהג לפיה.

החגיגה מתרחשת ביום הראשון של כל שנה, כלומר באחד בינואר אצל הנוצרים המערביים וב-14 בינואר אצל הנוצרים המזרחיים. בהיבט הדתי-כנסייתי, ראש השנה חל 8 ימים לאחר הולדת ישוע הנוצרי, ולכן הנוצרים חוגגים את מילתו של ישוע ביום השמיני להולדתו ואת מתן השם שלו לפי המסורת היהודית.

בשנה אזרחית משלים כדור הארץ סיבוב שלם סביב השמש, ולכן נחשבת שנת שמש כשנה בה יש כ-365 יום ורבע. לפיכך, כל שנה היא בת 365 יום, ובשנה הרביעית, שהיא שנה מעוברת – 366 יום. השנה מורכבת מ-12 חודשים (ינואר-דצמבר).

ברוב ארצות העולם חוגגים את ליל החג עם קרובים וחברים. המבוגרים והצעירים מבליים עד חצות, ופעמוני הכנסיות מצלצלים בשעה חצות בדיוק כדי לקבל את פני השנה החדשה. בראש השנה לובשים החוגגים בגדים חדשים, מחליפים מתנות וברכות ונהנים ממאכלים טעימים, ממתקים ופיצוחים. בכל מקום יש מנהגים שונים המביעים שמחה על השנה החדשה, וברוב הארצות נערכים מופעים מוזיקליים, מסיבות ריקודים וזיקוקי דינור רבים, שמאירים את השמיים ככוכבים.

מנהגי החג

תפילה בכנסייה

ביום שלפני ראש השנה עורכות הכנסיות מיסות חגיגיות, בהן נישאת תפילת הודיה לאל על הדברים הטובים של השנה שעברה ובקשת רחמים ומחילה על העברות ועל החטאים שביצעה האנושות, בתחינה לאל להפוך את השנה החדשה לשנה של טוב ושל שלום בכל העולם. פעמוני הכנסייה מצלצלים בחצות הליל כדי לקדם את השנה החדשה עם ברכתה המיוחדת. המיסה מתחילה בשעה תשע וחצי בקתדרלה של הקדוש פטרוס בוותיקן, שם נושא האפיפיור תפילות למען שלום וטוב לכל האנושות. המיסה הקדושה מועברת בשידור דרך מסכי טלוויזיה לכל העולם.

ביום ראש השנה, שחל 8 ימים לאחר הולדתו של ישוע, נערכת מיסה לרגל מילתו של ישוע ומתן השם שלו וקוראים את איגרת פאולוס השליח לגלטים (פרק 5): "אחיי, אני מייעץ לכם לשמוע רק לקול רוח הקודש... ואל תשתעבדו לגוף שלכם... ואז הפרי של הרוח יהיה שמחה, אהבה, שלום, סבלנות והתפייסות". כמו כן קוראים את דברי סטפנוס הקדוש, המרטיר הראשון, מספר מעשי השליחים: "ברית המילה הזו היא ברית מילה טכנית. היפכו את ברית המילה הזו לברית מילה בלב וברוח". הכנסייה המערבית הקתולית והכנסייה המזרחית האורתודוקסית עורכות את התפילות שלהן ביום זה למריה הבתולה, אימו של ישוע הגואל.

שולחנות אוכל חגיגים

בערב ראש השנה האזרחית, בתאריך 31.1, נהוג שבני המשפחה המורכבת מתכנסים. לעיתים מוזמנים גם חברים לסעודה משפחתית וחגיגת ולשתות אלכוהול, במיוחד יין מבעבע או שמפניה, שהיא המשקה המסורתי באירוע זה. כמו כן מבליים ורוקדים עד חצות הליל ומחליפים מתנות וברכות לשנה חדשה מאושרת. בנצרות מותר לשתות מעט יין בחגים כדי לשמוח. "מעט יין משמח את לב האדם". בערי החוף במזרח התיכון נערך שולחן אוכל גדול עם דגים. הדג הוא סמל לנצרות. יש המפרשים, שאכילת דגים בערב ראש השנה הוא סמל לראש מורם (לחיים מכובדים).

חגיגות בתרבות הערבית ובישראל

בתרבות הערבית נאספים החוגגים בבית גדול של המשפחה, לרוב בבית האב או האח הבכור, שם נערך שולחן אוכל גדול, ועליו המאכלים, המשקאות, המתוקים והפיצוחים המשובחים ביותר. נהוג לאכול עוף ממולא, והמנה הנפוצה בארצנו בערב החג היא קובה, ספיחה ובשר צלוי וכן שתיית אלכוהול, כמו יין או שמפניה, שהיא המשקה המסורתי באירוע זה. בני המשפחה מרימים את הכוס ומברכים "כוס אהבתכם" = "לחיים". המתוקים האופייניים לחג זה הם בקלאווה, כנאפה עם גבינה, כנאפה עם אגוזים, מאפה ליאלי בירות, סליקה (חיטה מבושלת מתוקה). עוגיות בצורות שונות ושתיית סחלב חם. לאחר שמסיימים לאכול, הם שרים ורוקדים עד חצות הלילה, ואז אומרים זה לזה "עליך מתנתי" = (המתנה שלי היא ממך) והתשובה היא: "תבורך", ונותנים אחד לשני מתנות. בדרך כלל הגדולים נותנים לקטנים כסף, הילדים מפעילים זיקוקי דינור, וכולם מתחבקים ומאחלים שנה חדשה מאושרת, מבורכת ומוצלחת.

חגיגות ראש השנה בעולם

רבות מן המדינות בעולם, ביניהן מדינות לא נוצריות, הופכות יום זה ליום מיוחד לחוגגים את השנה החדשה. באירוע זה לכל ארץ יש מנהגים הדרכם היא מביעה את הנוהג שלה בקבלת השנה החדשה. כל חברה מוצאת במנהגיה את מה שמביא מזל ומבשר טוב בכל שנה שמתחילה.

בערים הגדולות בעולם, כמו ניו יורק, פריז, רומא, הונג קונג, דובאי, מלזיה ועוד, נערכים בליל ה-31 בדצמבר מופעים מוזיקליים המאופיינים בתאורה רבה וזיקוקים המאירים את השמיים.

בדובאי, נחשבות חגיגות השנה החדשה למפוארות ביותר בעולם, במיוחד בבורג' חליפה, שנחשב אחד מגורדי השחקים הגבוהים ביותר, המושכים את תשומת הלב בעולם. הזוהר והיופי שלו מתגברים בערב ראש השנה. שם נאספים אנשים רבים כדי לברך על השנה החדשה, ונערך מופע מרהיב של זיקוקים.

בצרפת, אוכלים כמה סוגי מאפים טעימים ומתוקים, כדי שהשנה תהיה מתוקה ותביא מזל ואושר.

בסקוטלנד, אוטמים את הכניסה לבית באמצעות סולם המונח לרוחב, והאדם הראשון שנכנס לבית מזיז את הסולם ונותן למשפחה מתנה.

בדנמרק, ביוון ובלבנון שוברים צלחות בכניסה לבית כסמל לשבירת הרוע.

בספרד, אוכלים בחג ראש השנה 12 ענבים, כמספר חודשי השנה, בזמן שמתחילים את הספירה לאחור לפני חצות הליל, כסמל לתחילתם של 12 חודשים מתוקים כמו ענבים.

באסטוניה, אוכלים ביום הראשון של השנה החדשה 7 ארוחות ביום, כדי שהשנה תהיה מלאה בטוב.

בארגנטינה, שורפים דחלילים עשויים מקש מתוך אמונה, שכך נשרפת הרוח הרעה שליוותה אותם לאורך השנה ואז הם עוטים מעליהם שנה חדשה עם רוח חדשה, שכולה שלום ואהבה.

בקולומביה, סבורים שהשנה המאושרת והמבורכת תהיה באמצעות נסיעה, ולכן כל משפחה נושאת תיק נסיעות ומסתובבת בדרכים, כדי שתתחיל שנה של טיולים יפים, שישמחו אותם.

בבוליביה, שמים מטבע זהב במאפה של החג, ומי שמוצא את המטבע במאפה שלו יהיה בר מזל באותה השנה. מנהג זה עבר לארצות אחרות. לכנסייה האורתודוקסית ביפו יש מנהג דומה המתבצע אחרי המיסה של ראש השנה. הכנסייה מחלקת מאפים, ואחד או אחת מבני העדה זוכה במטבע.

בפורטו ריקו, שופכים מים מדלי דרך החלון, מפני שהמים מייצגים פרידה. במנהג זה הם נפרדים מכל העצב שליווה אותם לאורך השנה כדי לקבל את פניה של שנה חדשה, שכולה טוב.

בתאילנד, מתיזים מים אחד על השני כדי להביא מזל עם כל שנה חדשה.

בפיליפינים, שמים כלי קיבול גדולים עגולים עם פירות שונים ועגולים, כמו תפוזים, ענבים ואבטיחים, מפני שהאמונה היא שצורה עגולה מביאה מזל, בריאות ואושר. אם הם יתחילו את חייהם בצורה זו, העיגול שלהם יהיה שלם עם כל מה שמביא מזל.

ברומניה, לוחש כל אחד שיש לו בעל חיים משאלה באוזנו של בעל החיים, ואם בעל החיים משמיע קול, האמונה היא שהמשאלה תתגשם.

קישוטים

חג ראש השנה חל בתקופת חגי השנה החדשה, שמתחילים מיום הולדתו של ישוע הנוצרי עד חג ההטבלה, ולכן הבתים והמקומות הציבוריים מקושטים ומוארים. החגיגה בראש השנה נחגגת באותה האווירה כמו חג המולד. עץ חג המולד ממשיך לקשט את הבתים בקישוטים נוצצים, אורות ונרות, שממלאים את המקום באור. לכל אלה נוספים זיקוקי דינור, שנורים לשמיים על חצות הליל וממלאים אותם באור בוהק.

מתנות

בחג זה מחליפים מתנות. המקור של מנהג החלפת המתנות של חג המולד וראש השנה החדשה הוא בשלושת חוסי הכוכבים, שנתנו מתנות לישוע הנוצרי, לפי האמונה הנוצרית. "והנה חוסי כוכבים באו מארץ קדם ירושלימה... ויבואו הביתה ויראו את הילד עם מרים אמו... ויקריבו לו מנחה זהב ולבונה ומור" (מתתיהו 1-12; 2).

ברכות ואיחולים

ביום ראש השנה, מיד לאחר המיסה, נאספת העדה באולם הכנסייה כדי לברך את כהן הדת של העדה, וגם זה את זה. חברי אגודת הצדקה מבקרים בבתי הנוצרים כדי לברך אותם. כמו כן, השכנים והקרובים מבקרים ומברכים זה את זה. בשנים האחרונות שלחת הברכות מצבעת גם באמצעות רשתות חברתיות.

ערכי החג והתאמה לערכי יד ביד

- **אהבה** - חג זה מאופיין באהבת אדם לחברו ולמשפחתו. אהבה של אדם לאלוהיו.
- **שמחה** חג המולד מלווה בשמחה רבה, קישוט הרחובות והבתים, אווירת החג, השירים והמתנות יוצרים תחושת שמחה. חג זה בא להזכיר לאדם לשמוח בחייו שלו ולשמח אנשים אחרים סביבו.
- **שלום** לשאוף ולפעול למען שלום בין אנשים ובעולם כולו. זו הייתה בשורת המלאכים לרועים ששרו, "כבוד לאלוהים במרום ושלום עלי-ארץ" (לוקס 2:14).
- **צניעות** החג מדגיש את ערך הצניעות. ישוע המלך המשיח, מושיע העולם, נולד באבוס, מקום משכנם של בעלי החיים, כלומר מקום צנוע.
- **תקווה ודוגמא אישית** - חג המולד מלמד אותנו שיעור מחייו של ישוע, שסלח לחוטאים ועזר לנזקקים. גם אנחנו, אם נחיה חיים ישרים, נהווה דוגמא לאחרים. ובזה נטע את התקווה לחיים טובים יותר.
- **ערך האור** - אור מסמל את הדרך הישרה. כשהדרך מוארת, אפשר לצעוד בבטחה. ערך האור, הוא גם מטאפורה לאור שכל אדם נושא בתוכו ובכוחו של כל אדם להאיר מקומות חשוכים.

דגשים לסביבת חינוך רב תרבותית

1. אהבה – חג זה מתאפיין באהבת האדם לאחיו ולמשפחתו ובאהבת האדם לאל.
2. שמחה, אהבה, שלום, אורך רוח והתפייסות (האיגרת של פאולוס אל הגלטים, פרק 5).
3. שלום – מאמץ ופעולה למען שלום בין האנשים ובעולם כולו.
4. אורך רוח – מתינות וסבלנות עם יכולת ועוצמה.
5. התפייסות – השלמה והשכנת שלום.

חג ראש השנה הנוצרית אינו חג דתי, אלא חג אזרחי, עולמי, אותו חוגגות רוב ארצות העולם, שכן ראשיתה של שנה חדשה באחד בינואר היא ראשיתה של שנה כלכלית ומדינית. אנו משתמשים בלוח השנה האזרחי הבינלאומי בכל מסגרות הלימוד.

כל ארץ חוגגת באופן שונה כדי להביע את התרבות שלה. הכרה בשוני בין המנהגים של חג ראש השנה בעולם מלמדת אותנו להיפתח לאחרים ומעשירה אותנו בדעות מגוונות.

באותו הזמן, ישראל היא מדינה שאינה חוגגת באופן רשמי את החג הזה, מפני שיש לה לוח שנה אחר. זה אינו יום חופשה. היהודים חוגגים את ראש השנה היהודית, וגם למוסלמים יש לוח שנה משלהם, הלוח ההיג'רי, והם חוגגים את ראש השנה ההיג'רית. מה שחשוב בחינוך רב תרבותי הוא לעסוק בדמיון במשמעות החגיגה ושמחת החג בתחילתה של שנה חדשה, להתבסס על הערכים שאנו לומדים כל חג ועל מסורות ומנהגים דומים במטרה ובמשמעות ושונים מבחינה תרבותית וכן לעסוק בשוני בין לוחות השנה מבחינה מדעית ובהבדל בין הסתמכות על שנת ירח אצל היהודים והמוסלמים והסתמכות על שנת השמש אצל הנוצרים והחשיבות בשימוש בלוח שנתי.

בראש השנה נוהגים הנוצרים לחגוג בשתיית יין, שאסור באסלאם, ולכן חשוב להיות רגישים בנושא זה. אין הכרח לציין את שתיית היין בסיפור החג ומנהגיו לילדים.

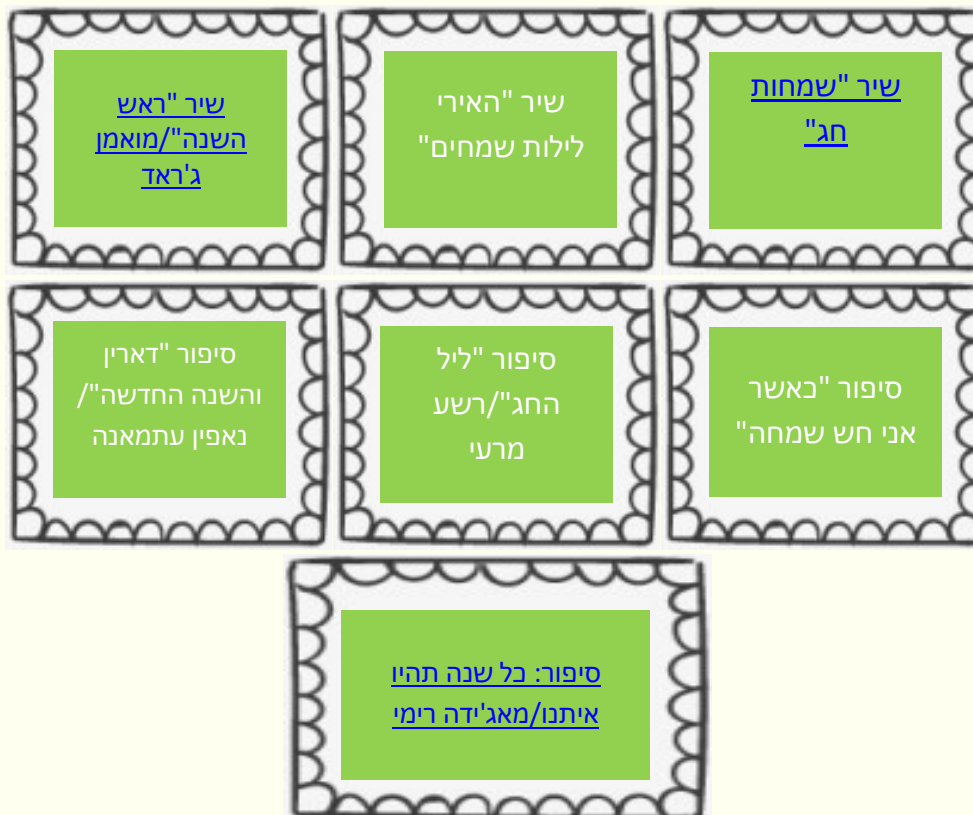

פעילויות חינוכיות לקראת החג

אפשרויות לקישוט הגן

האווירה של חג המולד נמשכת בתקופת החגים, והסביבה החינוכית כוללת את נושאי האור, הכנת מתנות, החורף וכרטיסי ברכה כדי לקבל את השנה החדשה.

סיפורים ושירים

השמחות של החג מתוך הספר חרז מע'נא

תלינו מעל העצים
סרטים ומילאנו את הבית
באהבה ובניחוח פרחים
ציפורי העולם עפו
ונחתו על ענף השמחה
ונחתו על ענף השמחה
שירו את השירים שלנו
ופנסי האור
אור סביב הבתים, אמרו: ילדים
אתם בחגים
אז תחגגו סביב העצים
וזמרו כמו הציפורים

שיר ראש השנה/מומן ג'ראד

שנה חדשה, והמטרות מתרבות
הימים יפים וחוזרים מחדש
הרגע נחגג בחיים חדשים
הצחוק חוזר עם ימי החג
השאר את כאבי העבר באלבום הזכרונות
כל עוד אתה משאיר את המרחקים
כל עוד אתה מניח את הריק לפניך
אתה מייצר את חלומותיך במו ידיך
כל עוד אתה בין השורות
כל עוד אתה נשאר עומד במקומך

אוכל ובישול

יצירה ואמנות

מרחב וסביבה, פעילויות קהילתיות (PBE)

חג שמח, שנה טוב ומבורכת!

